

Missionærreduktionen i Grønland 1792

Af Martin T. H. Bork

Året 1792 blev skelsættende for den danske mission¹ i Grønland. Antallet af missionærer blev reduceret med 50%. Hidtil har det været opfattelsen, at reduktionen skyldtes et diktat fra staten, men i realiteten lå initiativet først og fremmest hos den grønlandske Handel².

Siden Hans Egede grundlagde en lille koloni på Håbets ø i 1721, gik missionen i Grønland langsomt, men sikkert fremad med hensyn til antallet af missionærer og antallet af døbte grønlandere. Sidst i 1700-tallet var missionen nået så vidt, at det var almindeligt at lade sit barn døbe, når det blev født. Slutningen af 1700-tallet blev imidlertid også epokegørende for missionen i Grønland. På én gang reducerede Missionskollegiet i København antallet af missionærer fra 10 til 5. Reduktionen betød, at antallet af missionærer svarede til situationen omkring 30 år før. I betragtning af den fremgang Missionen havde haft indtil da, er reduktionen bemærkelsesværdig. Ikke mindst da man netop på dette tidspunkt skulle til at fastholde kristendommen og Missio-

nens troværdighed blandt de mange døbte grønlandere.

Spørgsmålet er, hvad årsagen til denne pludselige reduktion var. Hvordan reagerede de berørte parter på den, og hvad var konsekvensen af den i Grønland? Spørgsmålene har kun været sparsomt behandlet i den hidtidige litteratur.

Missionen var det officielle formål med koloniseringen, og handelen i Grønland kun den økonomiske forudsætning. At forholdet mellem de to parter blev genstand for stadige problemer og konflikter er velkendt³, men at Handelen var indirekte skyld i missionærreduktionen har ikke tidligere været fremført. Den traditionelle forklaring, repræsenteret af Hother Ostermann og Finn Gad, er, at staten, på grund af en øjeblikkelig økonomisk krise, gennem Finanskollegiet reducerede tilskuddet til

Martin T. H. Bork er stud.mag. i historie på Københavns Universitet. Han har boet 10 år i en lille bygd i Vestgrønland. Artiklen er skrevet på grundlag af hans bachelorprojekt fra 1. juli 1998.

den grønlandske mission. Forklaringen er imidlertid mere nuanceret.

Den direkte anledning til beslutningen om at reducere antallet af missionærer i Grønland var en kongelig resolution af 24. april 1791. Resolutionen opstillede nøje retningslinier for det økonomiske forhold mellem den grønlandske Handel og Mission. På baggrund af denne resolution besluttede Missionskollegiet at udarbejde et nyt reglement til missionærerne i Grønland, hvoraf det af §1 fremgik, at missionærerne reduceredes til 5. Det er baggrunden for den kongelige resolution af 24. april 1791, der kan belyse årsagen til missionærreduktionen.

Baggrunden for resolutionen skal søges helt tilbage til starten af 1780'erne. På dette tidspunkt startede en diskussion mellem Handelen og Missionen om deres indbyrdes økonomiske forhold. De formelle retningslinier, som i hovedsagen var fastsat i starten 1750'erne, var at Handelen skulle yde fri transport, kost og logi samt lys og brænde til fire missionærer og fire kateketer fordelt ved kolonierne Godthåb, Christianshåb, Jacobshavn og Holsteinsborg. Herudover betalte Handelen et årligt kontant tilskud til Missionen på 2.263 rd. Af dette tilskud skulle lønninger til missionærer og kateketer betales. Handelens reelle indirekte ydelse til Missionen, i form af serviceydelse til missionærerne ved de øvrige kolonier, var dog langt højere. I 1784 skrev handelsdirektionen til Missionskollegiet, at man ikke længere så sig i stand til at bekoste missionen i Grønland i det omfang, man hidtil

havde gjort. Da Missionskollegiet for-gæves klagede til direktionen for Den kongelige grønlandske Handel over dette forhold, endte det med, at kollegiet udarbejdede en forestilling til Kongen af 8. august 1785, hvori kollegiet først fastslog, at: »*Handelen paa Grønland allene er anlagt for Missionen der at opbhelpe og vedligeholdes*«. Dernæst beklagede kollegiet sig over Handelens manglende vilje til at efterleve dette, og til sidst udtryktes håb om opbakning fra Kongens side i denne sag. Sagen blev henlagt under Finanskollegiet, men på trods af adskillige rykkerskrivelser modtog Missionskollegiet aldrig svar på denne forestilling.

Efterhånden som både Missionen og Handelens aktiviteter øgedes blev det naturligvis dyrere at opretholde missionen i Grønland. Dette var baggrunden for Handelens stigende ydelse til Missionen. At der ikke blev taget stilling til nye formelle retningslinier for Handelens bistand til Missionen i takt med udvidelserne, skal formentlig ses som udtryk for en stadig (om end modvillig) accept af Missionens oprindelige status som formålet med koloniseringen. Handelen havde altså indtil 1780'erne påtaget sig store dele af omkostningerne for Missionen, som den formelt ikke var forpligtet til. I 1784 blev omkostningerne opgjort til ca. 4.332 rd. Det var dette beløb Handelen nu øjnede chancen for at reducere.

Hvorfor Handelen først på dette tidspunkt blev kategorisk i sin modstand over for ydelsen til Missionen, skal ses på baggrund af Handelens nyordning i 1781. I løbet af 1770'erne forsøgte di-

reaktionen for den grønlandske Handel at etablere en overskudsgivende fangst af hvaler ved Grønland. Det blev aldrig den store succes. Handelens underskud fortsatte, og det stod efterhånden klart, at styringen af Handelens aktiviteter skulle styrkes, hvis der skulle blive tale om et overskud. På den baggrund var enhver besparelse nødvendig. Med nyordningen af 1781 blev der ikke blot opsat nye retningslinier for handelen i Grønland, direktionen fik samtidig nye medlemmer. Nyordningen dannede således på mange måder et skel mellem den traditionelle samfundsopfattelse og oplysningstidens tendens til rationel tænkning. Det var ikke længere nok for Handelen at udgøre grundlaget for missionen; den grønlandske handel skulle nytte i sig selv. Denne opfattelse falder i god tråd med periodens generelle udvikling hvor den verdslige og gejstlige sfære omdefineredes. Religionen blev offer for de nye samfundstendenser og tabte terræn over for den voksende verdsliggørelse af samfundet.

Missionskollegiet og handelsdirektionen stod således i midten af 1780'erne stejlt over for hinanden med hver deres interesser. Handelen skulle spare og henviste til de oprindelige retningslinier for ydelsen til Missionen, hvorefter det kun var missionsaktiviteterne ved fire kolonier, den skulle yde tilskud til. Heroverfor stod Missionskollegiet, som permanent manglede penge og som henviste til Handelens pligt til at yde missionen tilskud, eftersom formålet med den var at udgøre missionens økonomiske grundlag. Finanskollegiet fik

Figur 1. Hartvig Marcus Frisch. Som administrerende direktør for Den kongelige grønlandske Handel fik Frisch ansvaret for styringen af Handelens aktiviteter efter 1781. Han deltog som en af parterne i møderne med Missionen i begyndelsen af 1787, og fik således direkte indflydelse på det økonomiske forhold mellem Handelen og Missionen.

efterhånden rollen som mægler i striden mellem direktionen for den grønlandske handel og Missionskollegiet. På Finanskollegiets foranledning påbegyndte parterne i 1787 en række forsoningsmøder, som skulle afklare deres indbyrdes økonomiske forhold. Den 15. marts 1787 kunne parterne aflevere et fælles forlig til Finanskollegiet, som i det væsentligste blot var en præcisering af retningslinierne fra starten af 1750'erne, dog med små udvidelser. I praksis betød det, at alle omkostninger, udover missionen ved de fire førnævnte kolonier,

blev pålagt Missionskollegiet. Begge parter erkendte dog, at Missionens økonomi ikke kunne bære de øgede omkostninger i forbindelse med de indskærpede retningslinier. Parterne ansøgte derfor Finanskollegiet om hjælp til et årligt tilskud til Missionen: »*Denne ubehagelige Udsigt for Missionens oekonomiske Forfatning i Fremtiden, haaber man vil blive anseet, som en tilstrækkelig Grund til, at man tager sig den Frihed herved at indstille til det Kongelige Finants Collegium om det maatte behage samme, som det eeneste Middel til Missionens Vedligeholdelse, ved allerunderdanigst Forestilling at udvirke af hans Mayestæts Casse et aarligt Tilskud af 2600 rd.*«

I et notat, i forbindelse med Finanskollegiets sagsbehandling, blev spørgsmålet om et tilskud fra Kongens kasse til Missionen behandlet. Det fremgår af dette notat, at Finanskollegiet kun i tilfælde af overskud i statskassen måtte pådrage staten ekstraordinære udgifter. Da denne betingelse ikke var opfyldt i denne periode, indstillede Finanskollegiet til Kongen, at der »*ved Missions Væsenet maatte gøres saadanne indskrænkninger, at Missions Anstalten med de nu havende Indtægter kunde udkomme.*« Finanskollegiet var altså indstillet på et afslag på opfordringen om et tilskud. Den endelige resolution af 24. april 1791 var stort set blot en afskrift af Missionen og Handelsens fælles forlig fra marts 1787 med den tilføjelse, at Missionen fremover selv måtte klare sine udgifter. Denne resolution kom på det værste tænkelige tidspunkt for Missionskollegiet. Missionens underskud var stigende, og netop regnskabsåret 1790-91 blev det dårligste

Figur 2. Otto Fabricius. Fabricius overtog embedet som Missionskollegiets rådgiver i 1789 efter afdøde Poul Egede. Fabricius havde afgørende indflydelse på Missionens nye struktur efter reduktionen. Hans indsigt i de grønlandske forhold gjorde ham hurtigt til den egentlige leder af missionen i Grønland.

i mange år. På den baggrund var det umuligt for Missionen at fortsætte med den hidtidige struktur.

Efter sagens udfald stod det klart for Missionskollegiet, at der måtte reduceres i antallet af missionærer. Kollegiets medlemmer var rådvilde. Intet tyder på, at de på forhånd havde taget højde for et afslag på opfordringen om et tilskud. Korrespondancen mellem kollegiemedlem Adler og kollegiets rådgiver, Otto Fabricius, viser en række uafklarede spørgsmål omkring den fremtidige organisering af missionen i Grønland. På den ene side stod Fabricius, som var stærkt imod reduktionsplanerne: »*Thi jeg*

anseer det plat umueligt, at 4 Missionairer kunne bestyre det, hvortil 10 hidtil ikke have været tilstrækkelige.« Fabricius' modstand mod reduktionsplanerne skal ses på baggrund af hans beretning af 24. april 1790 om en forbedring af hele missionen i Grønland⁴. Heri foreslog han flere missionærer sendt til Grønland. Resolutionen året efter hans beretning gik således stik imod hans planer for den fremtidige missionsvirksomhed.

På den anden side stod Adler, som var realist og indså nødvendigheden af en reduktion. Meningsudvekslingen var langvarig og drejede sig især om fordelingen af de tilskudsberettigede missionærer.

Diskussionen mellem disse to udmøntede sig i et såkaldt cirkulære, som opstillede retningslinierne for den fremtidige missionsvirksomhed i Grønland. Dette cirkulære er vigtigt af to årsager:

For det første indeholdt det et budget, som viste sig at give plads til endnu en missionær foruden de fire tilskudsberettigede. Budgettet fastsatte indtægterne til ca. 3.480 rd. og udgifterne, inkl. den ekstra missionær, til ca. 3.467. Overskuddet på 13 rd. indrømmes at være: »... meget ringe. Men jeg maae bede at tage i behagelig betragtning, at Pensionen til fru Egede med tiden bortfalder...« Fru Egedes pension udgjorde 150 rd. årligt.

For det andet fastlagde cirkulæret de fremtidige retningslinier for missionærerne og kateketernes virksomhed i Grønland. Hidtil var kateketernes rolle underordnet missionærernes. De var fortrinsvis beskæftiget med undervisningsvirksomhed. Ifølge cirkulæret blev

kateketernes rolle langt mere betydelig og greb ligefrem ind i missionærernes fornemste opgave, nemlig dåben af børn. Kateketerne skulle således, foruden de hidtidige opgaver, døbe grønlændernes børn, besøge og trøste de syge og have opsyn over ungdommens undervisning. Indsættelsen af kateketerne skulle ske ved en slags ceremoni, hvor missionæren holdt en passende tale, som pointerede kateketernes vigtige funktion.

På hvert sted, hvor der ikke var en missionær, skulle der udpeges en kateketformand, hvis opgave var at bestyre kolonien/logen og aflægge regnskab til missionæren. Disse formænd skulle helst være »blandinger« af danske og grønlændere. Kateketformændene blev således nærmest en erstatning for de hjemsendte missionærer, men de aflønnedes langt lavere og belastede derfor ikke missionskassen så hårdt. Fra dette tidspunkt blev fokus altså for alvor rettet mod kateketernes centrale rolle i lokalsamfundet. Denne nye struktur er måske årsagen til, at seminarier til uddannelse af kateketer blev oprettet i 1840'erne⁵, og at kateketerne stadig har en særlig rolle og position i det grønlandske kirke- og skolevæsen.

Missionærerne fik også nye roller og opgaver. Ifølge cirkulæret skulle de mindst én gang årligt besøge hvert sted, som blev henlagt til deres distrikt og dér døbe de voksne, konfirmere ungdommen, lyse velsignelse over de af kateketerne døbte børn, vie ægtefolk, holde en prædiken i kirken samt forrette nadveren. Udover dette skulle missionæren

føre tilsyn med kateketerne og hvert år indsende en journal til Missionskollegiet om forholdene i distriktet herunder kateketernes opførsel. Missionærrollen blev således af mere administrativ karakter, end den tidligere havde været.

Den 24. april 1792 kunne Missionskollegiet så endelig fremsende et nyt reglement til missionærerne i Grønland, som i hovedtræk var enslydende med ovennævnte cirkulære. Den endelige fordeling af missionsdistrikterne var således: Julianehåb og Umanaq's distrikter var uforandrede. Godthåb blev underlagt Frederikshåbs distrikt. Sukkertoppen og Egedesminde blev underlagt Holsteinsborg distrikt. Jakobshavn og Godhavn blev underlagt Claushavn distrikt. Disse distrikter blev senere omstruktureret flere gange.

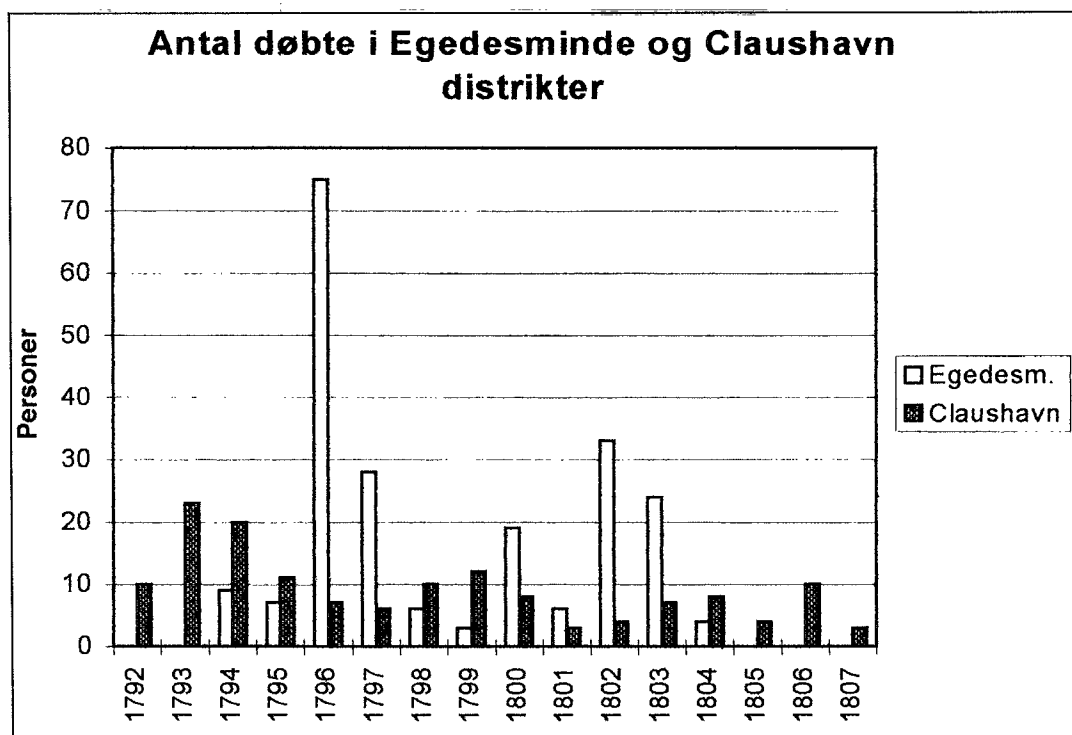
Præcis ét år gik der, fra resolutionen af 24. april 1791 om Handelens ydelse til Missionen blev vedtaget, til Missionskollegiet havde udarbejdet et færdigt reglement for organiseringen af den fremtidige missionsvirksomhed i Grønland.

Reglementet blev blandet modtaget blandt de danske udsendinge i Grønland. De tilbageværende fem missionærer fik alle udvidet deres missionsdistrikter betydeligt. Til trods for den pålagte større arbejdsbyrde var reaktionerne bemærkelsesværdigt neutrale. Kun to missionærer reagerede mod de meget store distrikter, de havde fået tildelt. Ingen satte spørgsmålstegn ved hele missionsvæsenets fremtidige for-

måen i forhold til grønlændernes kristning. De forholdsvis neutrale reaktioner skal ikke ses som udtryk for en positiv holdning til reduktionen, men snarere på baggrund af den tillidserklæring det var at forblive som missionær i Grønland.

Heroverfor var reaktionerne fra Handelens folk i Grønland paradoksalt nok langt mere kritiske. Som beskrevet tidligere i artiklen var det i første omgang Handelen, som nægtede at yde Missionen støtte og på den måde forsøgte at splitte de to aktiviteter fra hinanden. På den baggrund kan det undre, at især de to handelsinspektører i Grønland beklagede missionærreduktionen. Der var således en klar divergens mellem inspektørerne i Grønland og handelsdirektionen i København. I forholdet mellem Handelen og Missionen var direktionens holdning af mere teoretisk karakter præget af tidens rationalistiske tendenser, mens holdningen blandt handelsfolkene i Grønland var langt mere pragmatisk. Inspektør Børge Schultz i Nordgrønland skrev: »... *just i denne Handelens norlige og meest haabefulde Væxt, synes mig at dens ene Fod begynder saa uformærket at liste sig bort, for at lade beele Vægten hvile paa den anden... Den frygtende Tanke at Handelen maa komme til at binke paa een Fod, fordi denne ikke har havt Tid til at samle Styrke, faldt naturlig ved at læse den ligesaa uventede som uprøvede forandring Missions Væsenet her i Landet nu har faaet.*«

Inspektøren for Sydgrønland, Andreas Lund, var ligeså kritisk. Han havde et par år før været involveret i nedkæmpelsen af de såkaldte Habakuksværmerier i

Figur 3. Antallet af døbte varierer en del fra år til år. Der synes ikke at være en tydelig tendens til hverken flere eller færre døbte. Tallene i kirkebogen fra især Egedesminde er dog noget usikre. For Egedesminde distrikt mangler tal i hver ende af perioden.

Sukkertopområdet og frygtede for nye problemer i den retning⁶.

Frygten fra handelsinspektørernes side var, at grønlænderne skulle falde tilbage til hedenskab til skade for handelens mulighed for at indhandle varer. Synspunktet var, at grønlændernes »civilisering« hen imod en europæisk levemåde øgede Handelens muligheder for en overskudsgivende omsætning.

Frygten fra især Fabricius' side var, at Missionens mangeårige arbejde med grønlændernes kristning skulle være forgæves og grønlænderne falde tilbage til hedenskab og fordærv.

Spørgsmålet om kristendommens

udbredelse efter missionærreduktionen og frem til 1807, hvor krigen med England skabte nye problemer for kolonisamfundet i Grønland, lader sig ikke klart besvare. Umiddelbart må de større distrikter have ført til flere yderområder. Befolkningen i områder langt fra kolonierne havde altid været vanskelige at få indordnet under den kristne tro. Kildematerialet er imidlertid ikke entydigt på spørgsmålet om kristendommens udbredelse. Ser man på antallet af døbte i de tilgængelige kirkebøger fra 1792 og ti år frem, er der ikke tendens til et fald. Dåbstallene varierer meget fra år til år, men afspejler snarere vandring og epi-

Figur 4. Diskobugten. Efter missionærreduktionen fokuserede Missionskollegiet på problemerne i dette område. En hvalfangerassistent, ansat ved Handelen på Kronprinsens Eiland i Diskobugten kritiserede Missionen for ikke at have udryddet grønlændernes overtroiske forestillinger: »De døbte Grønlændere ere i almindelighed ligesaa overtroiske og har ligesaa meget Lyst til at dræbe Hexer som de udøbte... Tyverie og Løstgængighed bliver anset lige saa lastværdig blandt udøbte som de døbte«.

demier end udviklingen i kristendommens udbredelse.

Ser man i stedet på omfanget af de ikke-kristne skikke og levemåder, er spørgsmålet ikke nemmere at besvare. Nok er der eksempler på utilladelig hedsens opførsel blandt grønlænderne,

men eksemplerne er ikke flere eller alvorligere end før reduktionen.

I Missionskollegiet blev fokus rettet mod kolonierne nord for Holsteinsborg, hvor man mente problemerne var størst. Der manglede permanent dygtige kateketer, som kunne opsøge grøn-

lænderne og vedligeholde den kristne tro. I mangel af bedre måtte Missionen til tider anvende kateketer, som ellers havde forbrudt sig mod de kristne normer. Samtidig var det nødvendigt at forflytte kateketer mellem distrikterne i forhold til de skiftende behov. Missionærerne og deres kateketer forstod i høj grad at indrette sig efter den ændrede situation. Gennem en øget rejseaktivitet sørgede de for at holde en vis kontakt til de fleste bopladser i deres distrikter. Alligevel opstod der rundt omkring episoder, som af Missionskollegiet blev tolket som hedenske tendenser. Bortset fra disse beskrivelser, som ikke er mere typiske for perioden efter 1792 som før, er der ikke konkrete tegn på, at grønlænderne generelt vendte tilbage til den traditionelle levemåde og tro. I nogle tilfælde var grønlænderne selv interesseret i at opretholde de kristne skikke. I Claushavn var grønlænderne således selv med til at indsamle midler til bygningen af en kirke i løbet af 1790'erne. Kirken blev dog aldrig bygget primært som følge af uoverensstemmelser mellem Handelen og Missionen.

Selvom Missionskollegiet koncentrerede deres kræfter om Nordgrønland, blev Sydgrønland ikke glemt, men her var der ikke i samme omfang mangel på kateketer. Holsteinsborg havde ligefrem kateketer nok til at forflytte én til Diskobugten, men trods de relativt bedre forhold i Sydgrønland var der

også her eksempler på heksefigurer blandt grønlænderne. Habakukbevægelsen i Sukkertopområdet genopstod også for en kort tid, men nåede aldrig det samme omfang som i årene omkring 1790.

Inspektør Lund fra Sydgrønland mente, at Missionskollegiet skulle tage konsekvensen af missionærreduktionen og foreslog i 1793, at »... *Godthaab, i hen-seende Christendommens Udbredelse blandt Grønlænderne, gandske blev lagt under Heren-butterne, fordi deres Meenighed der er omtrent dobbelt saa stor som den Danske ...*« En så drastisk beslutning blev dog aldrig taget. Om Lund havde ret i sin påstand om størrelsen på de to menigheder er tvivlsomt. Den var nok snarere ment som en provokation.

Hverken antallet af døbte eller omfanget af de ikke-kristne skikke og levemåder kan altså besvare spørgsmålet om kristendommens udbredelse efter missionærreduktionen tilfredsstillende. Hertil er kildematerialet for sparsomt.

Oplysningstidens idealer fik ikke kun betydning for samfundsudviklingen i Danmark sidst i 1700-tallet. Udviklingen smittede af på forholdene i Grønland. Med missionærreduktionen i 1792 som det synlige skel blev fornuften den styrende ideologi frem for den religiøse. Handelen i Grønland blev på det tidspunkt reelt formålet med koloniseringen frem for den økonomiske forudsætningen for missionen.

Noter:

- 1 Mission vil blive skrevet med stort »M« i de tilfælde, hvor der er tale om missionsvæsenet som institution. Hvor der er tale om egentlig missionering, vil mission blive skrevet med lille »m«.
- 2 På samme måde som anført i note 1, vil Handelen blive skrevet med henholdsvis stort og lille »H«.
- 3 Se f.eks. Petersen, Anne-Mette: Mission i Grønland – samarbejde og modsætninger. I *Tidsskriftet Grønland*, nr. 39, 1991, p. 257-268.
- 4 Schultz-Lorentzen: Otto Fabricius og den Grønlandske mission. I *MoG* nr. 62, Kbh. 1922, p. 324.
- 5 Seminariernes udvikling er behandlet af Wilhjelm, Henrik: *De store opdragere. Grønlands seminarier i det 19. århundrede*. Kbh. 1997.
- 6 Habakuk-bevægelsen er udførligt behandlet af Lidegaard, Mads: Profeterne i Evighedsfjorden. I *Tidsskriftet Grønland*, nr. 3-4, 1986, p. 177-244.

Litteratur:

- Bobé, Louis: Den grønlandske Handels og Kolonisations Historie indtil 1870. I *Meddelelser om Grønland*, bd. 55, nr. 2, 1936, p. 1-152.
- Bobé, Louis: Diplomatarium Groenlandicum 1492-1814. Aktsykker og Breve til Oplysning om Grønlands Besejling, Kolonisation og Missionering. I *Meddelelser om Grønland*, bd. 55, nr. 3, 1936, p. 1-431.
- Gad, Finn: *Grønland*. Kbh. 1984.
- Gad, Finn: *Grønlands Historie*. Bd. I-III, Kbh., 1967-76.
- Gad, Finn: Vestgrønlandske undervisnings- og skoleforhold 1721-1807. I *Årbog for Dansk Skolehistorie*, 1972.

Gullov, Hans Christian: *Kampen om sjælene*. Nationalmuseet, 1978.

Lidegaard, Mads: Profeterne i Evighedsfjorden. I *Tidsskriftet Grønland*, nr. 3-4, 1986, p. 177-244.

Ostermann, Hother: *Danske i Grønland i det 18. århundrede*. Kbh., 1945.

Ostermann, Hother: *Den grønlandske missions og kirkes historie*. Kbh., 1921.

Ostermann, Hother: *Nordmænd på Grønland 1721-1814*. Bd. I-II, Oslo, 1940.

Petersen, Anne-Mette: Mission i Grønland – samarbejde og modsætninger. I *Tidsskriftet Grønland*, nr. 9-10, 1991, p. 257-268.

Schultz-Lorentzen, C.W.: Otto Fabricius og den grønlandske Mission. I *Meddelelser om Grønland*, nr. 62, Kbh. 1922, p. 293-330.

Wilhjelm, Henrik: *De store opdragere. Grønlands seminarier i det 19. århundrede*. Kbh. 1997.

Arkivalier:

Foruden ovennævnte litteratur er følgende arkivgrupper i Rigsarkivet benyttet:

Missionskollegiet og Direktionen for Waisenhuset 1714-1859. Kornerup, Bjørn: *Vejledende arkivregistraturer i danske kancelli og de dermed beslægtede institutioner*. Kbh. 1943, p. 152-154.

Finanskollegiet. Rigsarkivet: *Enevældens finansarkiver*. Kbh., 1996, p. 103-115.

Den administrerende Direktion for den Kongelige grønlandske Handel. Rosen, Wilhelm von (red.): *Rigsarkivet og hjælpemidlerne til dets benyttelse*. Rigsarkivet, 1983, p. 552-560. Præcis registrering i Folioregistratur nr. 140, p. 17-20.